

Vladimír Skalický:

Příspěvek ke květeně východního Podzvičinska

Západní část Podzvičinska je botanicky dosti dobře známa z prací četných autorů, z nichž odkazují pouze na soubornější práce Buřilovy (1), Dominovy (2), na společnou práci hradeckých botaniků (3) a studii Válkovu (4). V nejnovější době přinášel floristické zprávy také časopis „Pod Zvičinou“. Z východní části známe jen ojedinělé sběry. Je to jistě i tím, že právě tudy procházela ethnografická hranice a o květenu se nestarali Češi ani Němci.

Celý tento kraj kromě vrchu Zvičiny je tvořen vrstvy cenomanskými a turonskými křídového útvaru, a to většinou pískovci. Vápnitý substrát, na př. opuky a spraše, je dosti rozšířen v západním Podzvičinsku a umožňuje tak silné rozšíření xerothermních rostlin. Tady nepříznivé půdní podmínky omezují rozšíření teplobytných rostlin a umožňují spíše sestupování rostlin horských, takže pro toto území platí, že hranice montánních rostlin je výškově snížena i pod 400 m. Rozšíření montánních prvků však daleko více nežli jen chudý substrát umožňuje zjev zvratu stupňů. Buřil (1) a Domin (2) přecenili poměry pedologické a nedocenili právě poměry geomorfologické. Tady nesporně největší význam pro rozšíření montánní květeny má průrva Labe a hluboká koryta jeho přítoků v Lese Království. Zatím co na svazích Zvičiny tu a tam spatříme některé xerothermní rostliny, o 200 m níže v uzavřených údolích se projevuje fenomen zvratu stupňů: převaha montánních druhů (jsou uvedeny ve floristickém přehledu). Tato hluboká údolí, v nichž právě rostou montánní druhy rostlin, jsou v nadmořské výšce asi 320—380 m, pahorkatina Lesa Království je asi ve výšce 400—500 m n. m.. Zvičina dosahuje 671 m. Jsou tedy v Lese Království obdobné poměry jako v Broumovských stěnách, v Prachovských skalách, na Mšensku, v Komárovském pohoří nebo v Českosaském Švýcarsku. Plateau pískovcové, mírně zvlňené plošiny pokrývají z největší části lesy. Jsou to téměř beze zbytku vysoce degradované smrkové a borové monokultury (nejběžnější tu jsou lesní typy s *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Pteridium aquilinum*, a konečně *Leucobryum*- a *Cladonia*-typ. Jen zcela výjimečně tu najdeme zbytky přirozených porostů (na př. stará bučina na svahu kopce Bradlo k obci Debrné nebo zbytky listnatých porostů na prudkých svazích). Zřejmě tu byly dříve většinou na plateau doubravy, nad 450 m bučiny, v údolích bučiny a smíšený ssuťový les. Na vlhkých místech se na východním Podzvičinsku setkáme s pěknými slatinami.

Floristický přehled zajímavějších rostlin:

(Doklady sběrů jsou uloženy v herbáriích botanického ústavu Karlovy university v Praze.)

Aruncus vulgaris Raf. n.: mont. druh; v úvozu u obce Horní Debrné n. Labem, ze západního Podzvičinska není znám.

Borago officinalis L.: dnes není nikde pěstována, přesto roste zplaněle u kabin koupaliště nedaleko Lázní Zd. Nejedlého (dříve Mariánská studánka) pod Zvičinou.

- Bromus inermis* L e y s s ssp. *eu-inermis* J s k .: má tu ruderalní charakter; u školy v Mostku. Ze západního Podzvičínska u obce Vojice (2).
- Carex silvatica* H u d s .: les u labské přehrady v Lese Království, i cesty mezi obcemi Souvrat a Dvoračky.
- Centaurea phrygia* L. ssp. *pseudophrygia* (C. A. M.) G u g l .: hojně všude na lukách od Dvora Králové až k Hostinnému (hlavně u obcí Bílá Třemešná, Brusnice, Souvrat, Mostek a j.), naproti tomu ze záp. Podzvičínska ji uvádí D o m i n (2) pouze na dvou lokalitách.
- Circaea intermedia* E h r h .: v smíšeném lese na dně hlubokého údolí souvrateckého potoka; v ekologicky podobných podmínkách u Miletína (2).
- Circaea lutetiana* L .: v olšině na jv. svahu Zvičiny.
- Cirsium acaule* (L.) S e o p .: xerothermní prvek, roztroušeně na sušších paloučích a na mezích společně s *Carlina acaulis* L .; u lesíka na úbočí Zvičiny nedaleko Lázní Zd. Nejedlého, na polní mezi u obce Souvrat a Mostek.
- Cirsium rigens* (A i t.) W a l l r .: (= *C. acaule* x *oleraceum* N a e g e l i); mezi rodiči hojně na uvedené lokalitě na úbočí Zvičiny. D o m i n uvádí tohoto křížence za záp. Podzvičínska bez označení lokality. V R o h l e n o v ý c h příspěvech je několik údajů z východních Čech.
- Daphne mezereum* L .: v bučině na jv. svahu Zvičiny.
- Dryopteris austriaca* (J a c q.) W o y n. ssp. *spimulosa* (M ü l l.) S c h. T h e l l., *Phegopteris polypodioides* F e é a *P. dryopteris* (L.) F e é: v stinném údolí souvrateckého potoka a nad labskou přehradou; Miletínsko na ojedinelé lokalitě na pískovcovém podkladě (2).
- Erigeron acer* L. ssp. *eu-acer* D o m .: ojedinelá lokalita na polní mezi u Dol. Brusnice.
- Erigeron canadensis* L. a *Galinsoga parviflora* C a v .: plevel na polích u obcí Souvrat a B. Třemešná.
- Galium boreale* L .: typický zástupce slatin a vlhkých luk pod Zvičinou (B. Třemešná, H. a D. Brusnice), dále u obcí Mostek a Souvrat; ze záp. Podzvičínska ji D o m i n neuvádí (2).
- Galium silvaticum* L .: v smíšeném lese při souvrateckém potoce.
- Hypericum humifusum* L .: na lesní cestě u Souvratu, na poli u Dvoraček. T r a x l e r ji sbíral v tomto kraji na Zvičíně a v Lese Království u Hradiště-Choustu (R o h l e n a IV, p. 137).
- Juncus macer* S. F. G r a y: na lesní cestě z Mostku do Dvoraček, u koupaliště pod Zvičinou.
- Lactuca serriola* (L.) T o r n .: na rumišti a u silnice v Dol. Brusnici.
- Lonicera nigra* L .: mont. druh; v údolí souvrateckého potoka.
- Lycopodium selago* L .: na pískovcových balvanech v hlubokém údolí souvrateckého potoka nedaleko vtoku do labské přehrady, cca 340 m n. m. B u ř i l (1) ji uvádí na pískovcových Chlumech u Hořic. Je to typická horská rostlina, která je rozšířena i v pahorkatině na silikátovém podkladu, kde se více uplatňuje fenomén zvratu stupňů. Také kromě pohraničního krkonošského masivu je rozšířena v severních Čechách pouze v pískovcovém pásu, který lemuje na jihu krkonoško-jizerské pásmo. Dosud byly známy ojedinelé lokality z Adršpaško-Teplických skal (D o h n a l, Čs. Bot. Listy 4: 137—139, 1952); historické nálezy z Prachovských skal, a to S i t e n s k é h o u hradu Kost (v Č e l a k o v s k é h o Prodromu) a pod Pekovou vyhlídkou (D o s t á l, Čs. B. L. 1: 11, 1948) — na obou lokalitách asi plavůň vyhynula; nález ve skalním městě pod Hrubou skalou z r. 1945 (D o s t á l, Čs. B. L. 1: 10—11, 1948); ze Mšenska sběry K a v i n o v y a D o m i n o v y (Prodromus květ. mšenské 1942), nepublikovaný sběr F. Z a v ř e l a z Kokořínského údolí (210 m) u Harasova (herb. bot. úst. v Praze) a konečně sběry z Českosaského Švýcarska (Č e ř o v s k ý, Čs. B. L. 4: 90—91, 1952).
- Oenothera biennis* L .: u silnice v obci Souvrat.
- Physalis alkekengi* L .: u budovy čsbr.-evang. domova v Souvratu zpláněle.
- Phytolacca spicata* L .: u Mostku a v údolí souvrateckého potoka u obce Dvoračky.
- Pirola rotundifolia* L .: smíšený les u B. Třemešné. P o k o r n ý ji sbíral na Kumburku, ale D o m i n (2) označuje všechny jeho údaje za velmi pochybné.
- Pleuropteris cuspidatus* (S i e b. e t Z u c c.) H. G r o s s: na rumišti pod rekr. střed. ROH Lázně Zd. Nejedlého pod Zvičinou.
- Prenanthes purpurea* L. hojně v ssuťových lesích nad labskou přehradou, v hlubokých údolích potůčků, ale i na stinných místech pískovcové plošiny Lesa Království, kde se udržely zbytky přirozených porostů (někdy i v humosných smřínách). Montánní druh.
- Ramischia secunda* (L.) G a r c k e: hojně i v borových lesích u B. Třemešné.
- Rosa pendulina* L .: na pokrajích smíšeného lesíku u obce Souvrat, vzácně též na hořických „Chlumech“ (2).
- Salix repens* L. ssp. *rosmarinifolia* W i m m .: slatinná louka nad obcí Hor. Brusnice. Nedaleko udává T r a x l e r (R o h l e n a IV, p. 68) svoji lokalitu: mokrá louka na Zvičíně, která

je buď se zjištěnou lokalitou totožná, nebo je vzdálena jen několik km. V á l e k ji sbíral u Lázní Bělohradu (3). O Traxlerovi viz Vesmír 18:219—221, 1940.

Sanicula europaea L.: smíšený les u Bílé Třemešné.

Scorzonera humilis L.: slatinná louka nad Hor. Brusnicí na sv. svahu Zvičiny, v lese u obce Dvoračky. Z této oblasti udává tento hercynský prvek v sv. Čechách vzácný jedině T r a x l e r (R o h l e n a VI).

Thalictrum aquilegifolium L.: v údolí souvrateckého potoka v malé olšině.

Trientalis europaea L.: montánní druh; borové a smrkové lesy u obcí Souvrat a Dvoračky, vřeh Bradlo na jih od Hostinného. Z l a t n í k ji sbíral též v Lese Království; lokalita blíže neudána (V á l e k, 4). D o m i n (2) ji zná i na Miletínsku, pouze však ve sphagnetech.

Trollius europaeus L.: běžně na slatinných lukách pod Zvičinou, také D o m i n (2) udává obecně pospolitě rozšíření na Miletínsku.

Hlavní novější botanická regionální literatura:

1. B u ř i l, V.: Fytogeografický nástin Podzvičinska. — Časopis Nár. musea 101 : 9—41, Praha 1927.
2. D o m i n, K.: Rostlinný kryt Podzvičinska s hlediska geobotanického a floristického. Studie o původu a složení východočeské květeny IX. — Rozpravy Čes. akademie nauk, II. tř., 53, No 39 : 1—72, Praha 1944.
3. (Přírod. sekce Zeměd. ústavu, společná práce botaniků): Nové zajímavé lokality květeny ze severovýchodních Čech. — Publikace Zeměd. úst. v Hradci Králové 8 : 17—34, Hradec Králové 1941.
4. V á l e k, B.: Teplomilná květena Podzvičinska. — Publikace Zeměd. ústavu v Hr. Králové 8 : 7—16, Hr. Králové 1941.
5. H n í z d o, A.: Květena okolí Hostinného nad Labem. — Výtahy disert. prací přír. fak. v r. 1937—38, spisy přír. fak. UK no 161 : 37—40, 1938 (též příspěvky ve Vědě přírodní 1934—1937).

František Č e r n o c h:

Carduus Weizensis H a y e k, nový míšenec pro ČSR

Geděrská dolina ve Velké Fatře začíná nad Turč. Blatnicí ve výši asi 500 m a táhne se v délce asi 8 km ke geděrskému mlýnu a myslivně. Jejím pokračováním je Dědošova dolina, dlouhá asi 10 km, která mírně stoupá od výšky asi 620 m k severnímu úpatí Křižné. Středem údolí protéká potok.

V dolní části Geděrské doliny je na vápencových skalách hojná *Globularia cordifolia* L., častá *Minuartia laricifolia* S c h. T h., *Leontodon incanus* S c h r a n k., *Kernera saxatilis* R c h b., *Biscutella laevigata* L., na přilehlých stráních a skalnaté ssuti hojně *Erysimum Wittmannii* Z a w., *Bupthalmum salicifolium* L., *Bellidiastrum Michellii* C a s s., místy *Lactuca perennis* L. *Carduus glaucus* B a u m g., *Knaulia arvensis* C o u l t. var. *polymorpha* S z a b ó f. *glandulosa* F r o e l., *K. a.* var. *Kitabelii* S z a b ó f. *Kossuthii* B o r b., *Hippocrepis comosa* L., *Calamintha alpina* L a m., *Amelanchier ovalis* M e d i k., *Sorbus aria* C r., *Dianthus plumarius* L. ssp. *praecox* (K i t t.) D o m., *Hieracium bifidum* K i t. grex *bifidum* (K i t.) Z a h n ssp. *stenolepis* L b g., *H. bupleuroides* G m e l. grex *bupleuroides* (G m e l.) Z a h n ssp. *Schenkii* (G r i s.) N. P. var. *glabrifolium* N. P., *H. caesium* F r. ssp. *oxycaesium* Z a h n., *H. murorum* L. grex *murorum* Z a h n ssp. *oblongum* J o r d.

Silnice, která je až k myslivně sjízdná pro auta, vede po pravém břehu potoka. Po jeho obou březích i podél silnice je na vlhčích místech hojný *Petasites hybridus* G. M. S c h. a na něm ve spoustách *Orobanche flava* M a r t. Na rašelinkách *Primula farinosa* L.